

Nr 648

Av herr **Netzén m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, angående den tekniska skolutbildningen.*

(Lika lydande med motion nr 489 i Första kammaren)

Stockholm den 22 februari 1956

Gösta Netzén

Erik Adamsson

Jean Braconier

Eric Nilsson
i Svalöv

Nils G. Hansson
i Skegrie

Nr 649

Av herrar **Håstad** och **Svensson** i Krokstorp, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition, nr 63, angående den tekniska skolutbildningen.*

Med anledning av proposition nr 63 angående utbyggnad av den tekniska undervisningen vilja vi anföra följande:

1948 års tekniska skolutredning har på sätt som närmare framgår av propositionen uppvisat det stora behovet av en utbyggnad av den undervisning, som ges av tekniska gymnasier och fackskolor. De åtgärder, som regeringen nu föreslår, måste betecknas som ofrånkomliga i ett land, där industrien numera spelar en dominerande roll för folkförsörjningen och utgör betingelsen för den fortlöpande välståndsstegringen. Det är blott att beklaga att utredningen dröjt så länge att åtskilliga av dessa välbetänkta och välbehövlige åtgärder ej förr kunnat komma till stånd. Under tiden har, såsom propositionens siffror utvisa, en stagnation inträtt i avseende på utexaminationen från ifrågavarande läroverk och fackskolor. Antalet examinerade har antingen legat stilla på samma nivå sedan 1941 eller också gått något tillbaka sedan dess. Dessa siffror skola jämföras med examinationerna från läroverk: där har siffran för studentexamina höjts från 4 200 år 1949 till 5 300 år 1954 (enligt senaste Statistisk årsbok), och även

om en stor del av ökningen hänför sig till flickor, som i allmänhet ej söka sig till tekniska yrken, har dock antalet manliga studenter under sagda tid stegrats med i runt tal 400.

I propositionen beröres ej närmare problemet, varför rekryteringen av de tekniska gymnasierna trots de goda och lockande konjunkturerna inom näringslivet ej visat någon ökning. Uppenbarligen har detta delvis berott på att ifrågavarande skolor ej haft kapacitet stor nog att ta emot en del inträdessökande. Troligt är också, att dessa skolors gleshet minskat ansökningarna om inträde. Därigenom att kommunala gymnasier eller nya statliga läroverk inrättats på en mängd nya orter ha föräldrarna där säkerligen hellre sett att deras barn genomgått dessa, varvid ifrågavarande elever ej behövt lämna eller komma alltför långt bort från hemmen. Om denna uppfattning är riktig — och all sannolikhet talar härför — blir det för statsmakterna, om de vilja sörja för en tillräckligt omfattande utbildning av ingenjörer, en viktig uppgift att tillse att dessa gymnasier och fackskolor få största möjliga spridning och täthet.

Ur denna synpunkt och med hänsyn till de växande årskullarna under de närmaste tio åren måste man beklaga att departementschefen ej lagt fram ett långsiktigare program än som nu skett. Erfarenheten har visat att inrättandet av ett nytt gymnasium kräver långa förberedande förhandlingar, vartill tiden för själva nybyggnaden skall läggas. Om riksdagen inte nu uttalar sig för vissa fasta riktlinjer rörande den fortsatta utbyggnaden av ifrågavarande undervisningsanstalter är det därför att befara att denna uppskjutes alltför länge och kommer för sent för att bli de nu aktuella växande årskullarna till nytta och hjälp.

Enligt propositionen är det — utom bygden kring Karlstad — främst tre områden, där nya tekniska gymnasier vore önskvärda, nämligen Dalarna, trakten kring Halmstad och Jämtland; även Uppland eller Stockholms län har enligt propositionen ett liknande behov.

Vilket av de två förstnämnda områdena, Dalarna eller Halland-Småland, som efter Karlstad bör äga företräde, kan vara svårt att bedöma utan mera ingående undersökningar. Man observerar emellertid, att Dalarna nu får tre gymnasier så att säga inpå knutarna — Västerås, Örebro och Gävle — och att avstånden till dessa från större delen av Dalarna bli jämförelsevis små. Å andra sidan ter sig Götaland relativt underbemannat. Mellan 47 och 48 procent av Sveriges befolkning lever i Götaland, men endast 62 av de å s. 7 i propositionen redovisade 157 klasserna i de tekniska läroverken kommer på Götaland, likaså endast 51 av 124, om man enbart håller sig till de treåriga gymnasielinjerna; i dessa siffror ha textilskolorna i Borås och Norrköping ej inräknats. Eftersom de flesta av de nya linjerna hänföra sig till Svealand, kommer disproportionen till Göta-

lands nackdel att bli än mer framträdande efter ett bifall till den kungliga propositionen.

Detta talar enligt vår mening för att företräde uppenbarligen bör ges för en utfyllnad av den vita fläck på kartan, som Halland samt södra och västra Småland, kanske också delar av Kristianstads län utgöra. Visserligen kan det även här sägas, att gymnasierna i Göteborg, Borås, Jönköping och Karlskrona och möjligen Hälsingborg ej ligga alltför långt avlägsna från denna bygd, men hänsyn måste härvid tas till att alla dessa ha sitt eget folkrika "uppland". Det befolkningsområde, som detta område skulle täcka, inrymmer 300 000 à 400 000 invånare och är alltså i detta hänseende något större än Kopparbergs län. Området har också ett rikt differentierat näringsliv, med en påtaglig ökning av industrier i denna förut övervägande jordbruksbetonade bygd. I detta sammanhang förtjänar det även att nämnas, att Småland med angränsande landskap i norr utgör ett av Sveriges största skogsområden; värdet av den växande skogen i smålandslänen och Östergötland uppskattades 1952 till över 1 miljard kronor, medan samma värde för Värmland — dit den nya cellulosatekniska linjen skall förläggas — samtidigt angavs till 380 miljoner kronor. Det undandrar sig vårt bedömande, huruvida vårt land behöver flera än de två cellulosatekniska linjer som propositionen stannat för, men det synes oss förtjänt av att närmare undersökas, om inte expansionen av cellulosaindustrin till de skogrika delarna av Sydsverige motiverar ytterligare en cellulosateknisk gymnasielinje förlagd till denna del av landet. Allt som allt synes det oss motiverat att riksdagen redan nu i princip beslutar inrätta ett tekniskt gymnasium där, att kunna tas i bruk helst hösten 1958 och att ett liknande gymnasium därefter, lämpligen hösten 1959, inrättas i Kopparbergs län. Vad förläggningsen av det förra gymnasiet beträffar tala åtskilliga skäl för Halmstad, såsom den mest industrialiserade staden i detta område. Från rekryteringssynpunkt tala dock måhända ännu starkare skäl för någon plats i Kronobergs län, i första hand de framåtgående Ljungby och Alvesta eller också Växjö.

Vad Stockholm med omgivningar beträffar må det först framhållas att redan begreppet Stor-Stockholm motsvarar en sjundedel av Sveriges folkmängd. I detta folkpackade gebiet finns det endast en statlig teknisk institution av hithörande slag. Själva gymnasiet omfattar i dag endast 16 klasser av landets 129, och efter den nu föreslagna utbyggnaden av gymnasieorganisationen kommer Stockholm att sitta än trängre. Ett nytt tekniskt gymnasium i denna del av östra Sverige måste med hänsyn till de nu starkt växande skolkullarna bli alldeles ofrånkomligt. Redan det förhållandet att cirka 20 procent av de sökande nu måste avvisas ger en tydlig indikation om att detta behov snabbt måste fyllas. I valet mellan att bygga ett nytt

gymnasium i Uppsala, med en rekryteringsbas av mellan 150 000 och 200 000, och att i Söderort i Stockholm, där rekryteringsbasen (inklusive Södertörn och Södertälje) i varje fall inte kommer att understiga 400 000 och troligen närmar sig en halv miljon, borde beslutet ur saklig synpunkt ej vara svårt; vi förutsätta härvid att alternativet två nya gymnasier i Stockholm samt Stockholms och Uppsala län ej under nu aktuella förhållanden kan förverkligas, och likaså förutsätta vi att det nuvarande tekniska gymnasiet i Kristineberg ej kan nämnvärt utvidgas. Avgörande måste enligt vår mening vara att de nödvändiga nya gymnasierna placeras på sådana orter, där de kunna väntas få den största rekryteringen och där så många av eleverna som möjligt få de kortaste resorna. Näringslivet måste vara mest betjänt av en sådan lokaliseringspolitik. Det synes oss trängande viktigt att statsmakterna i tid planera för att ta emot de ungdomsskaror, som nu växa upp i Söderort eller de nya folkrika samhällena i Södertörn, och underlätta för dem att ägna sig åt de tekniska yrken, som det här är fråga om och vilkas växande kader det är ett viktigt riksintresse att fylla.

Beträffande Jämtland torde ur ovan angivna synpunkter ett principbeslut om ett gymnasium där ej genast böra fattas. Utvecklingen i dessa delar av Norrland torde först böra avvaktas.

Likaledes torde det nu ej vara lämpligt att ta ställning till frågan om de linjer som böra inrättas vid de gymnasier, om vilkas inrättande vi föreslå ett principbeslut vid årets riksdag. Erfarenheten har tydligt visat att behovet av linjer växlar mycket snabbt, ja, att vissa linjer bland eleverna äro så att säga på modet vissa år. En närmare utredning om linjeanordningar bör föregå det definitiva beslutet om ifrågavarande gymnasiers inrättande.

Vi kunna emellertid ej undgå att fästa uppmärksamheten på det ringa antalet av kemiska linjer. Tillsammans utgöra de ej fler än fyra eller fem, beroende på hur den fakultativa organisationen vid Skellefteå gymnasium skall betecknas. Måhända är man berättigad att anse detta återspegla det svenska näringslivets jämförelsevis ensidiga inriktning åt det maskin- och elektrotekniska hållet. Det är möjligt att denna ensidighet blir bestående och att något starkt ökat behov av kemiska läroverksingenjörer ej kommer att uppstå. Om denna ensidighet i längden blir till favör för vårt land kan emellertid betvivlas. Skulle man förutse en viss expansion av den kemiska industrien i Sverige, borde förtänksamheten bjuda att kemien så snart ske kan finge ett ökat utrymme i de tekniska gymnasierna. Detta spörsmål synes oss förtjänt av en närmare utredning i samband med den fortsatta utbyggnaden på detta område. Härvid bör även en speciell synpunkt tas i betraktande. Ätminstone i Stockholm har det visat sig att kemilinjen främst attraherar de kvinnliga eleverna. Det förefaller oss vara rationellt

att beakta detta. Om kemilinjerna ökas i antal, böra de tekniska gymnasier kunna i större utsträckning än hittills dra till sig begåvad kvinnlig ungdom, som eljest i kanske alltför stor omfattning kastar sig in på humanistiska ämnen, så att arbetslöshet där med tiden blir oundviklig.

Även om det faller utanför ramen för den föreliggande propositionen ställer man sig också frågan, om inte en bergsskola vore motiverad i Lappland med hänsyn till de stora gruvfälten där. Kanske är det den mest rationella lösningen att till en enda skola — Filipstad — koncentrera hela bergmästarundervisningen. Men andra skäl tala för att även gruvbygden i norr särskilt beaktas när det gäller denna teknikerutbildning. Eventuellt kunde det tänkas att en sådan bergsskola anknötes till något av läroverken i Kiruna eller Malmberget som en särskild linje. Av formella skäl anse vi oss förhindrade att ställa ett utredningsyrkande i denna motion men vi uttala den förhoppningen att tanken ändock måtte vinna beaktande.

Med hänvisning till vad vi ovan anfört hemställa vi,

att riksdagen i samband med behandlingen av propositionen nr 63 om den tekniska skolutbildningen utöver bifall till Kungl. Maj:ts förslag till utbyggnad av de tekniska gymnasierna m. m.

a) måtte i princip besluta inrättande av nya tekniska gymnasier fr. o. m. ett vart av åren 1958—1960 i följande ordning

1) för sydvästra Småland och Halland, lämpligen förlagt till ort i Kronobergs län eller till Halmstad,

2) för Dalarna,

3) för Söderort i Stockholm;

b) måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en utredning angående utvidgning av antalet kemilinjer vid de tekniska gymnasierna.

Stockholm den 28 februari 1956

Elis Håstad

Sven Svensson

i Krokstorp
